

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Георги Шопов

член на научно жури в конкурс за заемане на академична длъжност "ПРОФЕСОР",
утвърдено с решение на НС прот. № 3от 20.03.2019 г., и със
заповед на Директора № 78 от 25.03.2019 г.,
обявен от Института за икономически изследвания при БАН
в ДВ, бр. 8 от 25.01.2019 г.

Кандидат: доц. д-р Ирена Кирилова **Зарева** – Зафирова.

I. Обща оценка на кандидата за неговата научноизследователска дейност.

Доц. д-р Ирена Зарева притежава солиден опит в осъществяването на фундаментални, научно-приложни и приложни изследвания в социално-икономическата област. Доказателство за това са участието ѝ в множество проекти от плана за научно-изследователската дейност на ИИИ при БАН, като 8 от тях са след заемането на академичната длъжност „доцент“. Специално бих отбелязал участието със самостоятелни задачи в проектите „Мерки за преодоляване на демографската криза в България“ (2017-2018 г., възложен на БАН от Правителството) и международния научен проект „Миграция и транснационализъм между Швейцария и България: оценка на социалните неравенства и регионалните различия в контекста на променящите се политики“ (2013-2016 г., финансиран от Българо-швейцарската изследователска програма. Към това следва да се добави експертната дейност на г-жа Зарева, свързана с изпълнението на конкретни приложни задачи и участието в междуведомствени работни групи, чрез които тя свързва резултатите от научната си дейност с практиката – общо 14 на брой. Нейни публикации са били използвани при подготовката на експертни материали за Европейската комисия. Израз на обществено признание са **две престижни научни награди** на доц. Зарева: Юбилейна грамота на Конкурса за високи научни постижения в БАН, посветен на 145-годишнината на Академията (2014) и Грамота за научно-приложен принос на Конкурса за високи научни постижения на Съюза на учените в България за 2015 г.

II. Количествена оценка на съответствието с минималните наукометрични национални изисквания и изискванията на Правилника на ИИИ при БАН.

Приемам за оценка всички представени показатели, като изводът ми е, че кандидатката не само изпълнява, но и в групите показатели „Г“ **значително превишава** минималните наукометрични национални изисквания и изискванията на Правилника на ИИИ при БАН - в цялост постигнатият от нея **общ брой точки е почти 3 пъти повече от минимално изискваните.**

III. Оценка на резултатите и научния принос на кандидата.

Научните резултати и приноси на доц. Зарева са в следните три изследователски области: човешки капитал в образованието; формиране и използване на човешки капитал; външна миграция и човешки капитал. Те изцяло съответстват на обявените в конкурса, по който тя кандидатства – „Човешки капитал – образование и миграция“.

Научните приноси са преобладаващо свързани с *обогаляване на съществуващи знания* – най- вече доказване с нови средства на съществени страни на вече съществуващи научни области, проблеми, теории, получаване и доказване на нови факти. По-конкретно бих посочил:

Първо, в област „Човешки капитал в образованието:

- Извършената комплексна оценка на човешкия капитал в образованието в България.
- Установените зависимости между средата, в която функционира човешкият капитал в образованието и резултатността и качеството на неговата дейност. На тази основа - защитената теза, че несъвършенствата на условията, в които функционира човешкият капитал в образованието в България, водят в по-голяма степен до недостатъци в резултатите от дейността му, като вследствие на това неговото качество остава недоизползвано.
- Доказаните дисбаланси между търсене и предлагане на педагогически специалисти, което води до нерационално използване на човешкия капитал в образованието в страната и до несъответствия между качествените му характеристики и потребностите на системата.
- Систематизираните силни и слаби страни в дейността на човешкия капитал в образованието и извода, че България изостава от средното ниво в ЕС-28 по отношение формирането на човешки капитал, включително такъв с най-високо равнище.

Второ, в област „Формиране и използване на човешки капитал“:

- Критичният преглед и систематизация на европейските и на регионалните в Югоизточна Европа - ЮИЕ политики и инициативи за развитие на висшето образование, както и систематизацията на целите и етапите на развитие на регионалното сътрудничество в ЮИЕ във висшето образование.
- Доказаната недостатъчна ефективност при формирането и използването на човешкия капитал в региона – нарасналият брой и дял на населението с висше образование е съпроводен с проблеми при неговата реализация на пазара на труда, вкл. поради ниско качество и неадекватност на образователната подготовка на потребностите на трудовия пазар.
- Систематизацията на основни фактори, определящи динамиката в броя на учащите се в страните от ЮИЕ.
- Оценката въз основа на анализ на актуални факти и данни за ниската конкурентоспособност на българското висше образование, която го поставя в неравностойна позиция спрямо повечето европейски университети.

Трето, в област „Външна миграция и човешки капитал“:

- Оригиналните резултати (нови данни и факти) от представително емпирично проучване сред български мигранти в Швейцария (първо по рода си), които:
 - доказват тезите за влиянието на миграционните политики върху решението дали и къде да се мигрира, и върху интеграцията на мигрантите; за въздействието на рестриктивните имиграционни политики върху размера на миграционните потоци и върху профила на мигрантите;
 - измененията в профилите на нашите мигранти (по пол, възраст, образование, активност, доход) под въздействие на промените в имиграционната политика, както и интегрирането на мигрантите в обществото в приемащата страна.

- Икономическият профил на българските мигранти, определен въз основа на оригинални данни от представително емпирично проучване в страната.

Като *новост за науката* бих открил следните научни резултати и приноси:

Първо, в област „Човешки капитал в образованието:

- Сравнителната оценка на състоянието на човешкия капитал в образованието в България и в ЕС-28 и установените негови специфики в нашата страна.
- Резултатите от SWOT-анализа на нашата система на висше образование, изясняващи мястото на България в образователното пространство на ЮИЕ.

Второ, в област „Формиране и използване на човешки капитал“:

- Комплексната оценка за състоянието на системата на висшето образование в България по отношение на ресурсна осигуреност, продукт и институционална рамка, която е извършена при използването на интердисциплинарен подход, съчетаващ икономически и социологически аналитични методики.
- Ролята на България за изграждане на образователното пространство в ЮИЕ, както и направените характеристики и оценки на системите на висшето образование в страните от ЮИЕ, на техните общи черти и специфики.

Трето, в област „Външна миграция и човешки капитал“:

- Систематизацията на типовете миграционни политики, извършена въз основа на аналитичен обзор и теоретични обобщения на теоретични постановки и концепции за същността на миграционните политики, тяхната роля и ефекти.
- Доказаната роля на миграционните политики като детерминанта на посоката и интензитета на миграцията, в основата на която по начало стоят социално-икономически фактори, вкл. неравенствата.
- Извършената пионерна систематизация на целите и етапите и оценката на миграционните политики на ЕС, Швейцария и България, както и на тяхното влияние върху миграцията между Швейцария и България.
- Оценките за: влиянието на българската миграция върху икономическата активност на населението и работната сила в България, направена при прилагането на интердисциплинарен подход; ефектите от външната миграция върху пазара на труда в България по линия на заминаващите и на завръщащите се мигранти; ефектите от емиграцията върху ефектите от външната миграция върху пазара на труда в България; немалките по размер парични трансфери от мигрантите към България, които обаче се използват главно за задоволяване на основни потребности на мигрантите и техните близки, а не за инвестиции и развитие на иновативни производства.

Значимостта на научните приноси за науката и практиката свързвам със следното:

- Разработването на концептуални виждания за политики и за конкретни мерки за развитие и съхраняване на човешкия капитал в образованието в България, вкл. препоръки за усъвършенстване на нормативната база с цел развитие на този капитал.
- Формулираните препоръки за усъвършенстване на провежданите политики и постигането на приемственост и устойчивост чрез ОПНОИР 2014-2020.
- Предложенията за политики и конкретни мерки за развитие на висшето образование в България, за съхраняване и развитие на човешкия капитал в него и за заемане на по-добри позиции в регионалното (Югоизточна Европа), европейското и световното образователни пространства, свързани с:

усъвършенстване на националната образователна политика; подобряване на условията за развитие на човешките ресурси, усъвършенстване на системата за професионално и кариерно развитие, създаване на подходяща среда и условия за работа; подобряване на финансовата осигуреност; подобряване на институционалната структура и пр.

- Предлагащите по-важни насоки, мерки и действия за подобряване реализацията на младите специалисти с висше образование на трудовия пазар в страната.
- Разработената концепция за изграждане на система от политики за задържане в страната и за насърчаване завръщането на българските мигранти от чужбина, включваща както миграционни, така и не-миграционни политики.
- Предложените конкретни мерки за насърчаване завръщането на мигрантите в страната ни.

IV. Оценка на оригиналността на представените трудове и на достоверността на представените научни данни.

Представените трудове и научни резултати и постижения на доц. д-р И.Зарева са **изцяло** плод на нейния дългогодишна добросъвестна изследователска дейност в ИИИ при БАН. Имал съм възможност да участвам в експертни обсъждания на проекти и разработки, в които тя е участвала и съм се убедил в нейната висока професионална етика. Предоставените научни данни са достоверни и не предизвикват никакво съмнение за качество, коректност и релевантност на източниците и използваните методи на работа.

V. Критични бележки и препоръки (включително оценка на тяхното влияние върху качеството на представената научна и научно-приложна продукция).

Нямам критични бележки, които да поставят въпросителни пред качеството на продукцията на колежката Зарева. Съвместната ми работа с нея по някои проекти, както и ролята ми на рецензент на нейни изследвания и публикации ме е убедила, че тя се отнася отговорно към всички конструктивни коментари и препоръки, целящи повишаване качеството на научните ѝ резултати. Във връзка с това, бих препоръчал в бъдещите си изследвания да засили теоретичния аспект и да търси още по- активно и настойчиво възможности за системни приноси в тази насока.

VI. Заключение.

Въз основа на гореизложеното от мен относно резултатите на кандидатката, на нейните научни резултати и приноси, на оригиналността на представените трудове и достоверността на представените научни данни, **изразявам пълната си убеденост, че доц. д-р Ирена Зарева изцяло отговаря на изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“ в Института за икономически изследвания при БАН.**

Дата: 26.04.2019 г.

Член на журито:

проф. д-р Г.Шопов